

STARÁ ŘÍŠE

Petra Maříková Vlčková

2022-05-03

LS 2022, Klb_105

STARÁ ŘÍŠE

- období 3.-6. dynastie
  - starší literatura: 4.-8. dynastie X rozhodující pro zařazení dynastií do OK – kulturní výdobytky = vývoj architektury
- absolutní chronologie: 2700- 2180 př. n. l.
- jedno z vrcholných období egyptské historie – v dalším vývoji se na OK často odkazovalo + zdroj inspirace a legitimacy
- vysvětlení náhlého rozmachu: fenomén „násobícího se efektu“ (multiplier effect) – Colin Renfrew 1972
  - stavba pyramidových komplexů => upevnění moci panovníka
  - ⇒ zefektivnění státní správy a organizace hospodářství
  - ⇒ zviditelnění státní ideologie
  - => rozšíření distribuce hospodářských prostředků + zapojení většího počtu obyvatelstva do chodu státu
- v původních stimulech však byly i limity => působily jako faktory ovlivňující zánik OK – tzv. zákon snižujících se mezních výnosů (law of diminishing marginal returns)

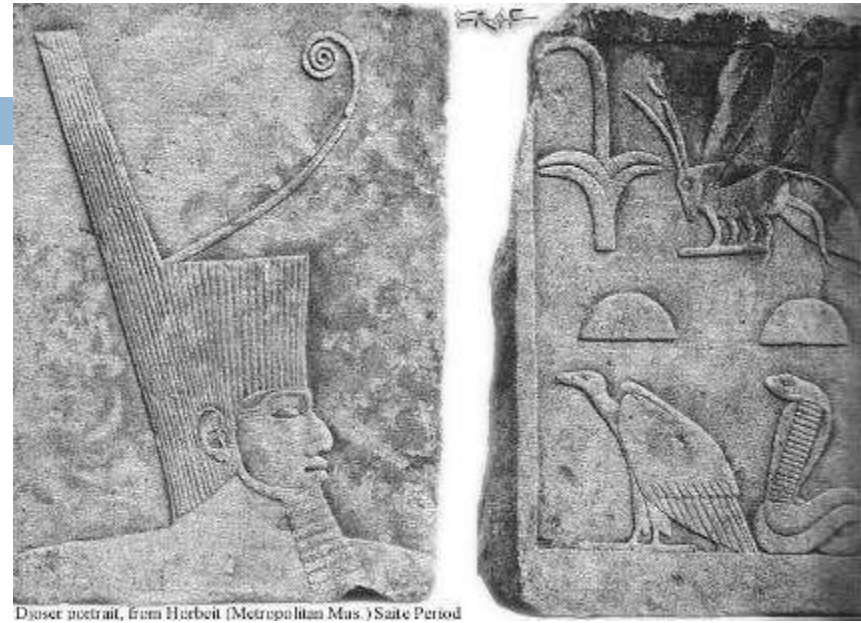
3. DYNASTIE, 2700-2630 př. n. l.

- **panovníci:**
  - Sanacht
  - **Necerichet Džoser**
  - Sechemchet
  - Chaba
  - Hunej
- mohutný rozvoj hmotné kultury a ekonomiky = položeny základy OK státu
- doba významných změn v egyptské společnosti = narůstající hierarchizace a byrokracie

Džoser

- jeden z nejdůležitějších staroegyptských panovníků
- významní hodnostáři: Imhotep, Hesyre
- stavební aktivity po celém Egyptě – Héliopolis – sejetí panovníka se slunečním božstvem
- Hladová stéla na ostrově Sahel = nejstarší známé falzum v dějinách
- Historická „image“ – jméno Džoser = „posvátný“ X v soudobých textech se objevuje jen jako Necerichet „Božského těla“

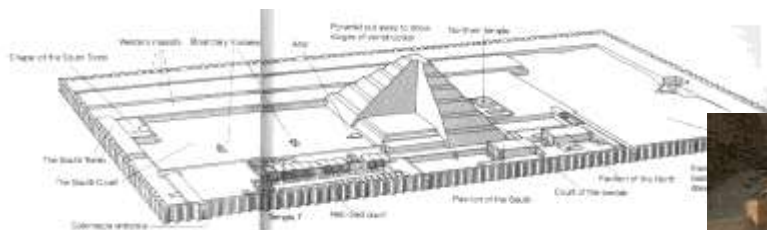
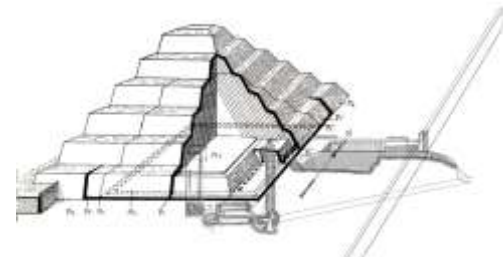
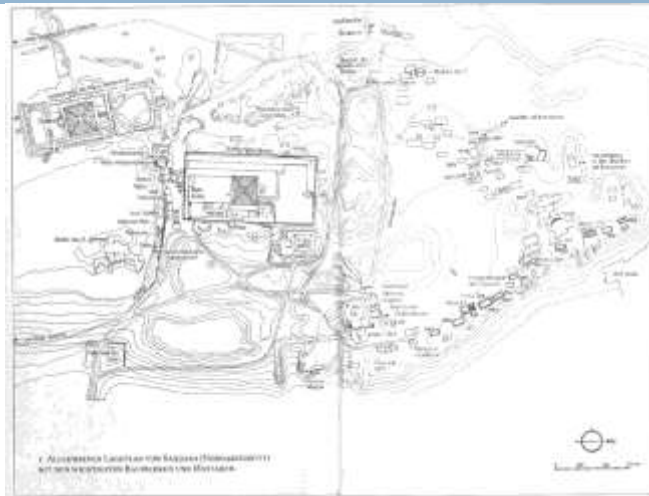

Džoser portrait, from Herbeil (Metropolitan Mus.) Saite Period

Komplex Stupňovité pyramidy v Sakkáře

- komplex Džoserovy Stupňovité pyramidy v Sakkáře = nejstarší monumentální kamenná architektura na světě = **skutečný předěl v dějinách Egypta** – i z pohledu samotných Egyptů
- architekt – Imhotep
- výkopce – Jean-Phillip Lauer
- „zakletá Šípková Růženka do kamene“
- Podzemí:
  - 11 šachet vzájemně propojených koridory – pohřby členů Džoserovy rodiny, především žen
  - více než 40 000 kamenných nádob z dob Raně dynastického období – důvod uložení?
  - znázornění posmrtné královské rezidence – obraz tzv. domů v nadzemní části komplexu

Imhotep

- stavitel 2 pyramidových komplexů:
  - Džoserův pyramidový komplex
  - Sechemchetův pyramidový komplex
- příslušnost ke královské rodině – **NEZNÁMÁ** – možná Džoserův bratr či syn
- tituly: velekněz Ptahova chrámu v Memfidě, nosič pečeti krále Dolního Egypta, dvořan, šlechtic, představený sochařů (= královský architekt)
- Pozdní doba – zbožštěn – obdoba římského Asklépia – bůh léčitel, moudrosti, ochránce písařů
- neznámé místo pohřbu

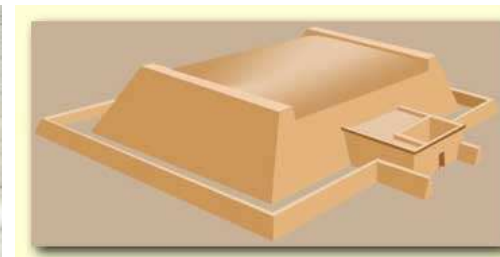
ZÁVĚR 3. DYNASTIE

- nejistota – délka vlády panovníků, jejich rodinné vztahy
- královskou hrobkou – stupňovitá pyramida
  - Stavba – pomocí tzv. ukloněných vrstev směrem do středu pyramidy
- Sechemchet
  - Pohřben v Sakkáře – tzv. pohřbená pyramida
- Hunej
  - Legitimizace nástupu Snofrua na trůn = přenos moci mezi 3. a 4. dynastií

4. DYNASTIE – 2630-2510 př. n. l.

- panovníci:
  - Snofru Médúm, 2x Dahšúr, Síla?
  - Chufu (Cheops) Gíza
  - Radžedef Abú Rawáš
  - Rachef Gíza
  - Menkaure Gíza
  - Šepsekaf J Sakkára
- Závěr: problém napojení 5. dynastie – přenesení královské krve přes královnu **Chentkaus I.** (tzv. 4. gízká pyramida)
- dokončení vývoje královské titulatury – titul **sa-Re** (syn Reův) = zdůraznění úzkého propojení se slunečním božstvem
- vrchol centralizace egyptského státu – odraz i v architektuře = rozvoj koncepce královské hrobky a jejích základních částí
- zásadní proměna hmotné kultury a zádušních představ
- Kontakty s vnějším světem:
  - Vnitřní Afrika: přes oázy v Západní poušti
  - Přední východ: výměna darů s panovníky, např. Mari
  - Libye: boje s náčelníky – topos
  - Núbie

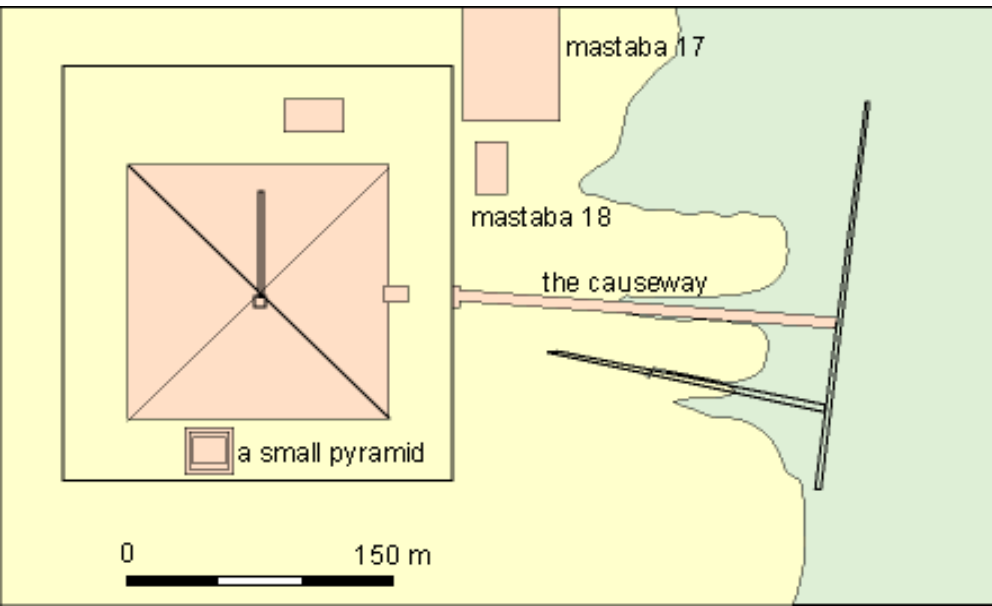
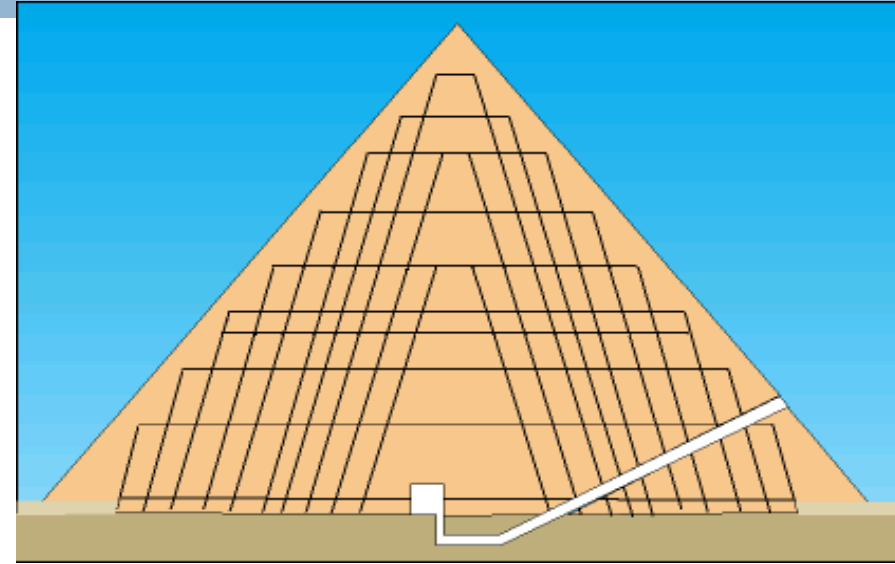
Snofru

- zakladatel egyptské Staré říše – postavení uznávali i staří Egypťané – může mít vliv i jméno (Ten, jenž činí krásným/dokonalým/dobrým)
- složitý vývoj v královské rodině – odraz i v topografii a rozmístění pohřebišť a královských rezidencí
- stavitel minimálně 4 pyramid
  - Médúm
  - Dahšúr 2x: tzv. Lomená a Červená pyramida
  - Síla
  - celkový objem staveb 3,7 mil. M³
- zahraniční politika: vojenské výpravy do Núbie Libye, výprava pro cedrové dřevo (Libanon), získávání mědi na Sinaji

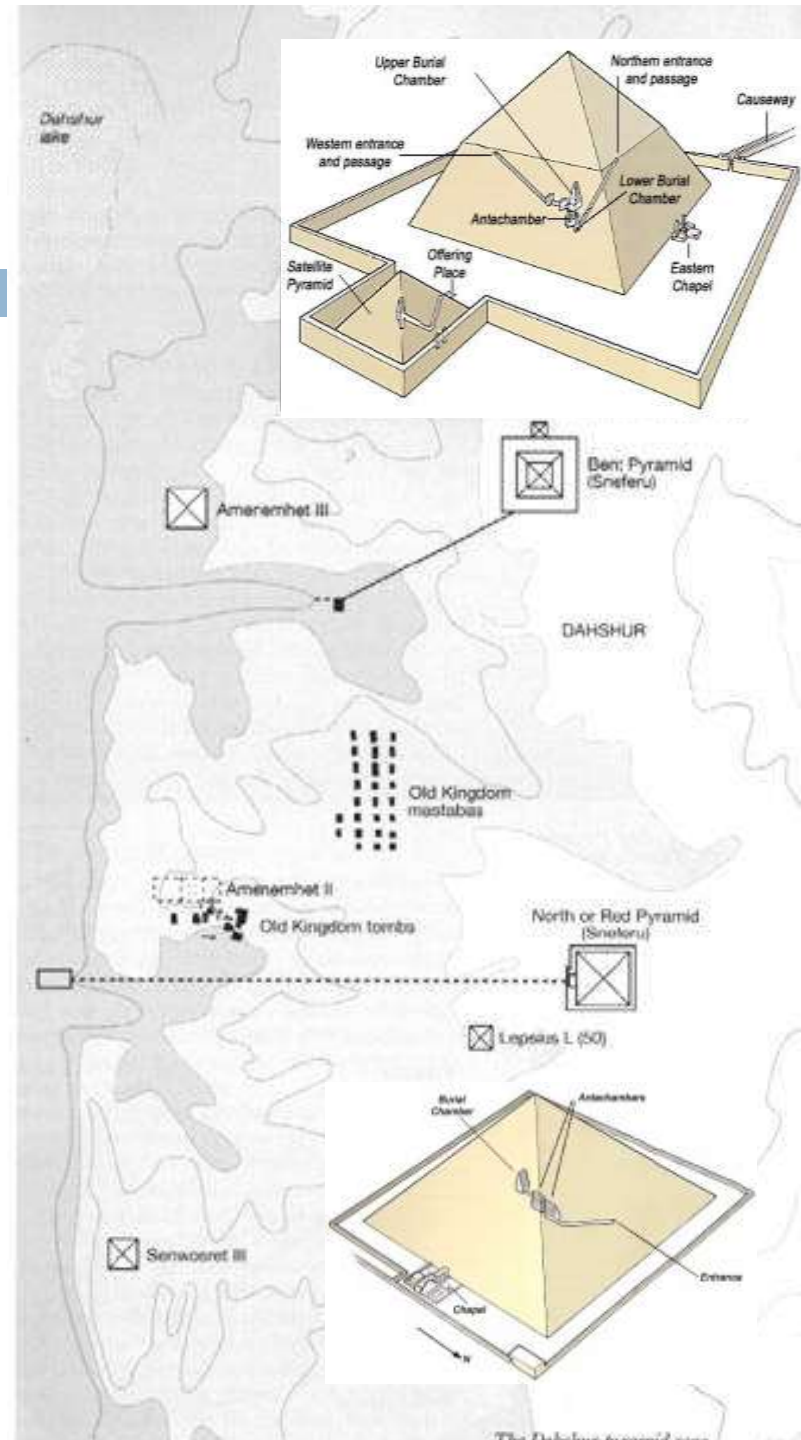
VÝVOJ KRÁLOVSKÉ ZÁDUŠNÍ ARCHITEKTURY ZA VLÁDY SNOFRUA

- přechod od stupňovité pyramidy k tzv. pravé = projekt pyramidy v **Médúmu**
- nejstarší V-Z orientovaný královský zádušní komplex
- nejstarší tzv. vedlejší (jižní) pyramida

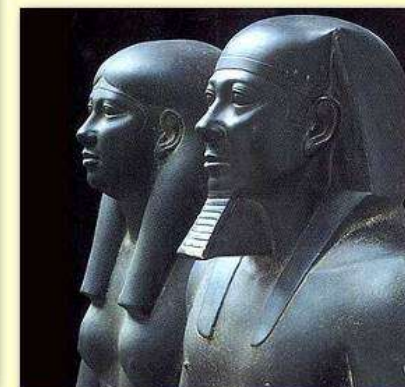
DAHŠÚR

- 2 pyramidy z OK:
  - tzv. Lomená pyramida
  - Červená pyramida
- další stavby:
  - Střední říše a počátek SIP (Amenemhet II, Senusret III, Aibre Hor, Chendžer, Ameni Kemau)
  - nekrálovské hrobky: OK, MK, LP, GrR
- Lomená pyramida – nejstarší projektovaná pravá pyramida; nejstarší zádušní chrám
- Červená pyramida – nejstarší pravá pyramida dokončená
- Kde byl Snofru pohřben?

Panovníci pohřbení v Gíze

- Vládci:
  - ▣ Chufu
  - ▣ Rachef, syn Chufua
  - ▣ Menkaure, syn Rachefa
- dynastické pohřebiště: Gíza
  - ▣ existence jednotného plánu rozvoje pohřebiště a státního dozoru nad ním
  - ▣ známo i zázemí stavitelů pyramid: město i pohřebiště
  - ▣ Sfinga: Rachef
- Vztahy vůči okolním zemím:
  - ▣ Sinaj – nápisy ve Wádí Magháře
  - ▣ Núbie – dioritové lomy – SZ od Abú Simbelu
  - ▣ Elefantina – těžba červené žuly
  - ▣ Přední východ: Ebla (Tell Mardích), Byblos – dary se jmény panovníků

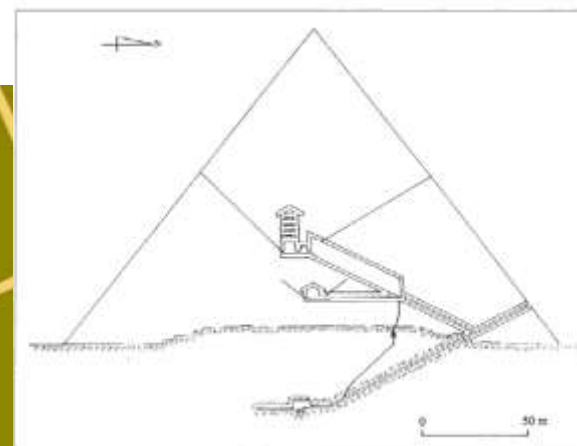
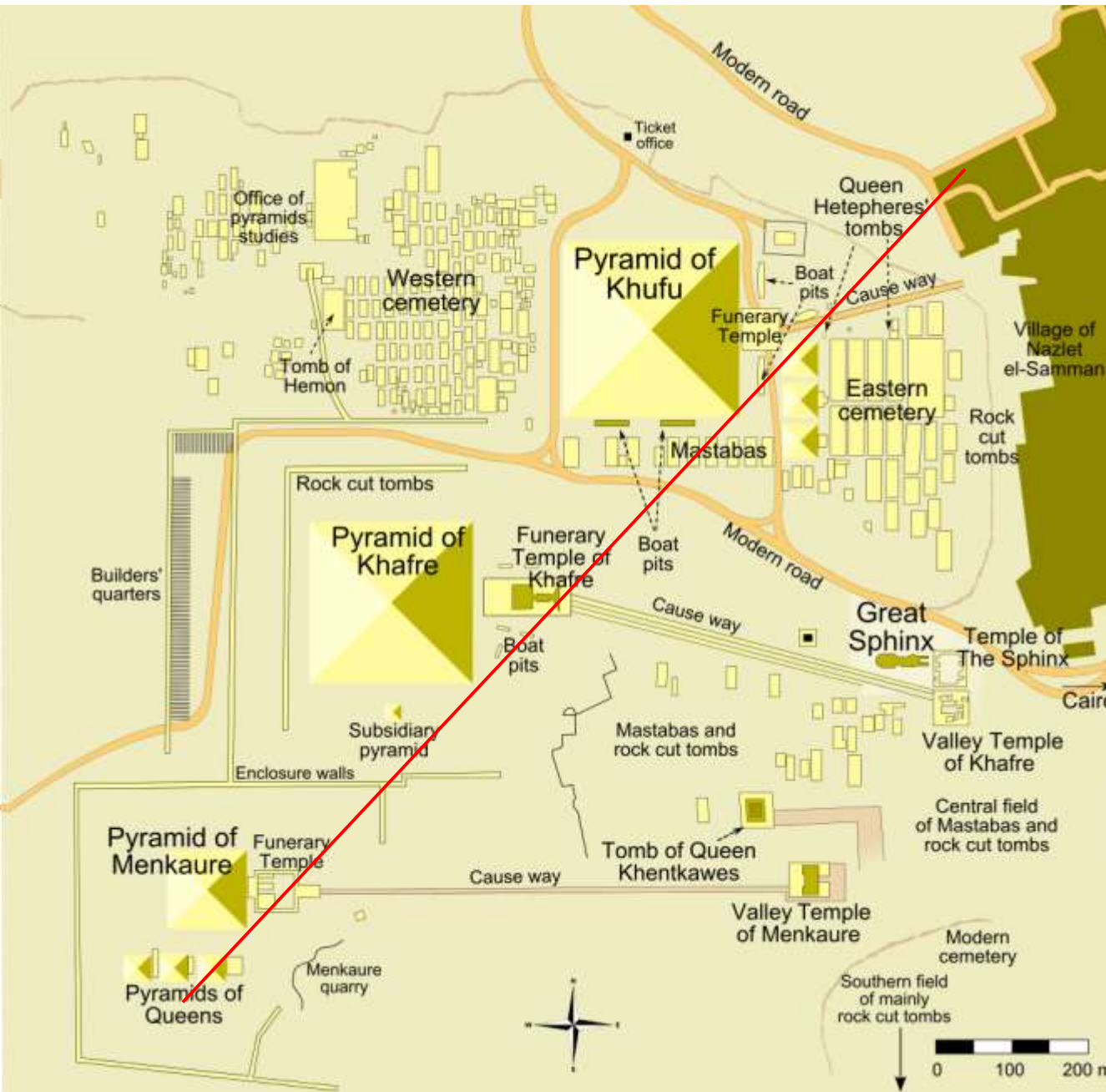

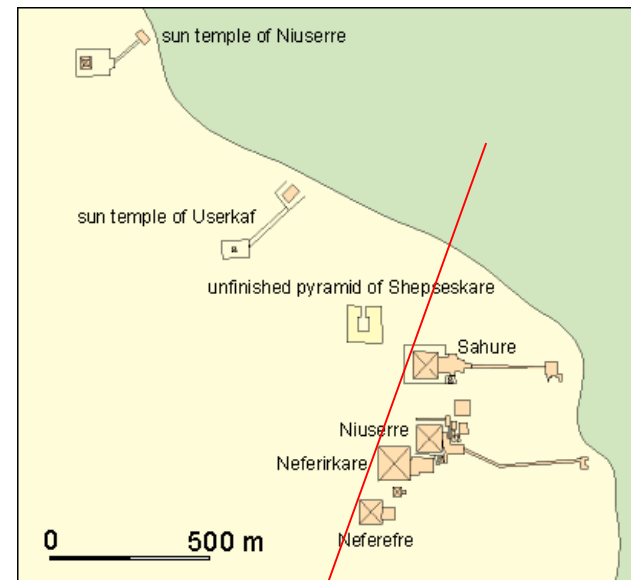
Fig. 12. The valley pyramid (middle) (Schubert)

5. DYNASTIE, cca 2510-2365 př.n.l.

- panovníci:

- Veserkaf
- Sahure
- Neferirkare – manželka **Chentkaus II.**
- Raneferef – syn Neferirkarea
- Šepseskare
- Niuserre – syn Neferirkarea
- Menkauhor
- Džedkare
- Venis

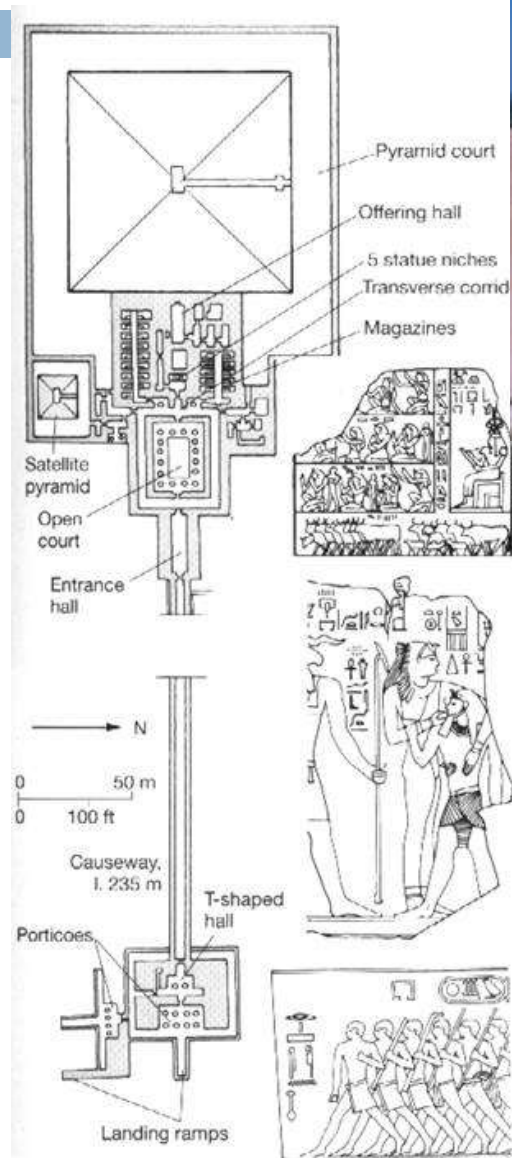

- tzv. sluneční králové – max. sepetí mezi panovníkem a slunečním bohem – stavba tzv. **slunečních chrámů** – v okolí Abúsíru
- Přelomové období – provedení dalekosáhlých reforem + změny ve společnosti + v zádušních představách
- Závěr 5. dynastie: Venis – TEXTY PYRAMID = zásadní proměna zádušního kultu
- dynastická pohřebiště:
  - Abúsír (Sahure, Neferirkare, Raneferef, Šepseskare, Niuserre) – nález papyrových archivů
  - Sakkára (Veserkaf, Džedkare, Venis)
  - ? (Menkauhor)

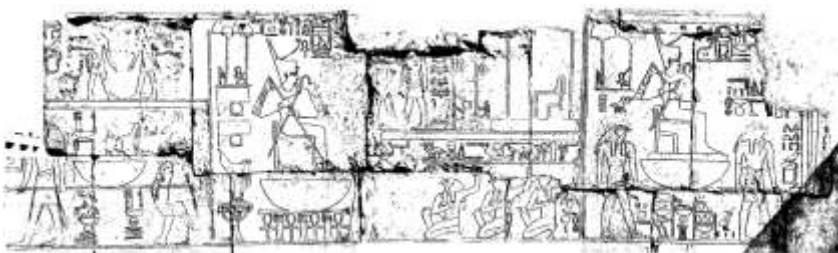
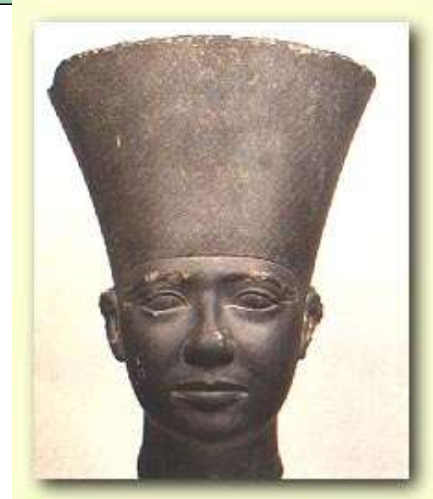
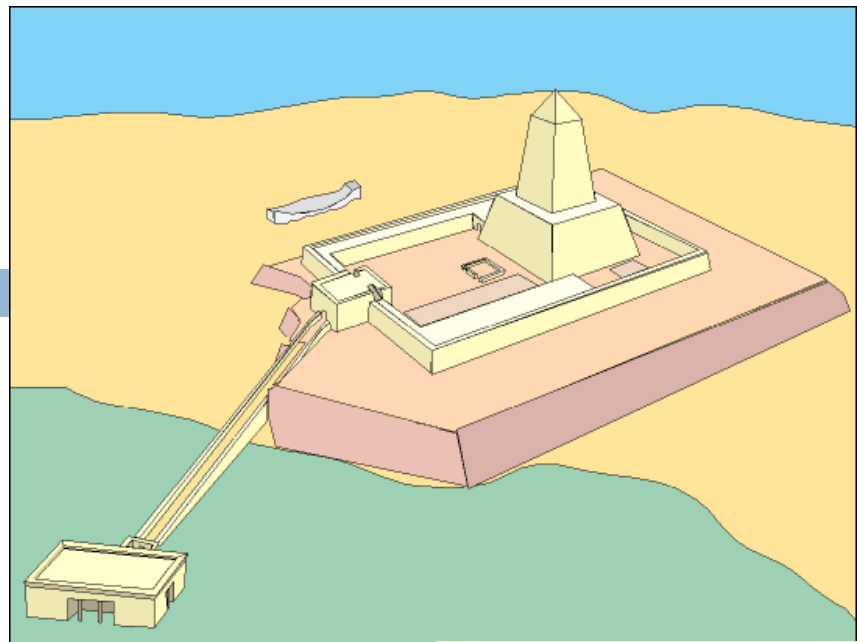
Královský zádušní komplex

- pyramida
- satelitní pyramida
- zádušní chrám
  - vstupní síň
  - otevřený sloupový dvůr
  - transverzální chodba
  - kaple s 5 nikami
  - obětní kaple
  - sklady
- vzesupná cesta
- údolní chrám

Sluneční chrámy

- písemnými prameny prokázáno 6
- **X**
- archeologicky prozkoumány – pouze 2
  - Veserkaf
  - Niuserre
- chrámy se nacházely v širším okolí Abúsíru
- funkce: zapojení do oběhu obětí předkládaných v rámci královského zádušního kultu
- Reliéfní výzdoba: moc a síla slunečního boha Rea + oslava svátku sed (královského jubilea)
- architektonická podoba – odpovídá královským pohřebním komplexům:
  - údolní chrám ~ dolní chrám
  - vzestupná cesta (zastřešená) ~ vzestupná cesta (nezastřešená)
  - zádušní chrám ~ horní chrám
  - pyramida ~ obelisk

TEXTY PYRAMID

- nejstarší soubor náboženských textů
- v podzemních prostorách pyramid panovníků pozdní OK a několika královen spojených s Pepim II.
- objeveny 1881
- složení:
  - dramatické texty
  - hymny a jmenné formule
  - litanie
  - chvalozpěvy
  - magické texty
- Venis: tzv. kanibalský hymnus
- následně: FIP, MK – hrobky vysoce postavených hodnostářů = zakomponování do Textů rakví a Knihy mrtvých

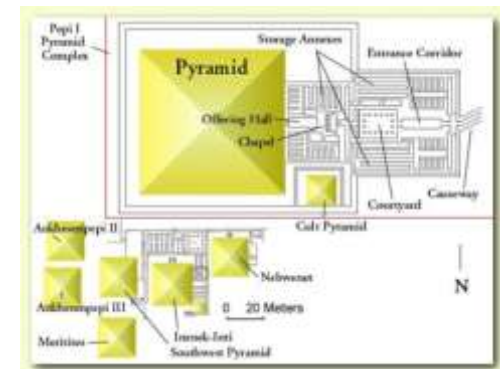
6. DYNASTIE, 2360-2180 př. n. l.

- panovníci:

- Teti
- Veserkare
- Pepi I.
- Merenre I.
- Pepi II.
- Merenre II.
- Neitokret

- problémy s následnictvím – vražda panovníka, pokusy o puče
- kontakty s okolními zeměmi: Byblos, Punt, Núbie
- dynastické pohřebiště – Sakkára X ne na jednom místě
- Pyramidový komplex Pepiho I. – Men-nefer-Pepi (Trvalá je krása Pepiho) - jižní Sakkára – z něj – Memfis
- Texty pyramid v každé královské hrobce
- závěr a kolaps OK

Příčiny rozpadu Staré říše

- Krize celé společnosti:
  - panovníci po Pepim II. – jen těžko dokládali svou příslušnost k hlavní královské větvi
  - Hodnostáři v provinciích odvozují svou moc od své rodiny, ne od panovníka nebo centrální administrativy
  - Rozvolnění vztahů mezi centrem (Memfidou) a provinciemi – výběr daní vázne, slábne ekonomická základna panovníka apod.
  - Ekonomické důvody: extenzivní zemědělství narazilo na limity + dramatické výkyvy výše nilské záplavy
- Úpadek vlivu Egypta v zahraničí – napadání eg. výprav na Sinaji i v Núbii
- Nárůst moci lokálních center: především v jižním Egyptě: el-Káb, Théby (Armant)

